

ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον!... (*) Ω!^χ! ἐὰν δὲν εἶχον τὴν ποίησιν διὰ νὰ κλαύσω καὶ τὴν θρησκείαν νὰ παρηγορηθῶ, τί θὰ ἥμην, Θεέ μου!

— Πάντες ἔχομεν τὰ αὐτὰ ἢ παραπλήσια. Πίστευσατέ μοι, κατὰ τὴν ἑποχὴν ταύτην ἔκαστος ποιητῆς, ἐν ἀνάγκῃ, εἴναι καὶ ἀνθρωπὸς τῆς κοινωνίας. Τὸ ἐδαφὸς τῆς ποιήσεως ηὑρύθη ἐν τῆς πολιτικῇ. Αἱ ἐπαναστάσεις τὸ ἀκαλλιέργησαν διὰ τοῦ ξίφους, οἱ πατέρες μας τὸ ἐπότισαν μὲν τὸ αἷμά των. "Ἄς σπείρωμεν τὸν λόγον καὶ αἱ ποιηθήσεις θέλουσι έλαστήσει.

— Σεῖς ἔχετε δλόκληρον βασίλειον, τὸ θέατρον, ἐγὼ δὲ μόνον ἔνα κῆπον Ἀδιάφορον, θέλω καλλιεργεῖ ἐν τῷ κῆπῳ τὰ ἄνθη καὶ θὰ πλέκω ἔξ αὐτῶν στεφάνους, οὓς θέλω ρίπτει ἐφ' ὅμιλον....

— Μοὶ ἐπετρέψατε τὴν συνέντευξιν ταύτην ὅχι διὰ νὰ μοὶ κάμητε χαριτολογίας, ἀλλὰ διὰ νὰ μοὶ ἀναγνώστε τοὺς στίχους σας.

— Τὸ ἐπιθυμεῖτε εἰλικρινῶς, ἢ περιεργείας καὶ φιλοφροσύνης ἔνεκεν;

— Νομίζω ὅτι τοσοῦτον ἥδη γνωρίζουμεν ἀλλήλους, ὡστε αἱ τοιαῦται ἐρωτήσεις εἰσὶν ὅλως περιτταῖ.

— "Ἐχετε δίκαιον. Ἰδού. "Οταν θερυνθῆτε, θέλω παύσει.

"Ηρχισέ" ἀπὸ τοὺς πρῶτους στίχους παρετήρησα εἰς τὴν φωνὴν του τὸν τόνον, ὅστις οὐσιωδῶς ἀνήκει εἰς τὴν νέαν σχολὴν, τὸν τρόπον ἔκεινον τούτους, ὅστις πολλάκις μοὶ ἔκφεμεν ἐντύπωσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βιγνύ, τοῦ Ααμαρτίνου καὶ τοῦ Ούγγω, καὶ ὅμως ὁ Ρεβούλ οὐδένεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἔκεινεν ἐγνώριζε, διότι εἰς τὸν; νεωτέρους στίχους ὑπάρχει μία μελωδία ἀγνωστος εἰς τοὺς στίχους τῆς παλαιᾶς σχολῆς.

(*) Σ. Μ. "Ενταῦθα ὁ [Ρεβούλ] ὑπενίτεται τὰς κατὰ τὸν ιστον" αἰνῶν εν τῷ πόλει ταύτης μεριάς αἰματηρές σκηνάς ὡς ἐκ τῶν μηρηταῖκων πολέμων, συνεπείᾳ τῶν δύοιων μέγχ μέρων τῶν κατοίκων αὐτῆς ἡ πάστη τὸν κακίδιον.

'Ἐνῷ διώμίλει παρετήρουν τὸν ἀνθρωπὸν τοῦτον. "Ἡ φυσιογνωμία του παρίστα χαρακτῆρα νέον, τὸν χαρακτῆρα τῆς πίστεως. Μεγάλη ἔξωτερη πεποίθησις ἔξεδηλοῦτο καθόσον ἀνεγίνωσκε, καὶ κατὰ τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ ἀνεγίνωσκε.

Διήλθομεν οὕτω τέσσαρας ὡραῖοι ἔκεινος μὲν ἀπαγγέλλων στίχους, ἐγὼ δὲ δημιλῶν. Χειρόγραφα, τετράδια, γαρτία, ὅλα ἔξηλθον ἐκ τινος συρταρίου. "Οτε τῷ ἐπέδειξα σελίδας τινὰς διορθωμένας, μοὶ εἴπεν — «"Οσον ἀφορᾷ ταύτας, θὰ τὰς ἀνυγνώσητε ὑμεῖς μόνος, ἀργότερα, αὔριον. — Ιατί; » Διότι εἴναι στίχοι ἀπευθυνόμενοι πρὸς ὑμᾶς, τοὺς ἐσχεδίασα ἐνῷ σᾶς περιέμενον. "Αλλ' ἂς δηπάγγωμεν νῦν νὰ ἴδωμεν τὸ ἀμφιθέατρον. Καὶ νὰ ἡσθε ἡσυχος, διτεθάλλωμεν ποίησιν, ιιότι διεφύλαξα τὴν καλλιτέραν διὰ τελευταίαν.»

"Ηδη γινώσκετε τὸν ἀνθρωπὸν, ώς ἐγώ.

(A. Dumas père.)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Η ΜΠΟΥΜΠΟΥΓΔΙΝΑ "Η Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΣ, δραματικὸν δοκίμιον εἰς πράξεις τέσσαρας ὑπὸ Γεωργίου Ανδρικοπούλου. Ἐν Ζεύνθῳ

(Συνέχεια καὶ τίλος) δρα πρωτηγ. φυλ.)

"Αν ἦνε ἀληθὲς ὅτι τὸ δρᾶμα εἶνε τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας τὸ ποικίλον καλειδοσκόπιον, ἀναμφιθόλως ἔκαστος δραματοποιὸς δρεῖλει, ὃς ἔρρεθη ἀνωτέρω, νὰ μελετήσῃ βαθέως τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ἢς δρεῖλει νὰ διαγράψῃ τὰ ἴχυμότατα πάθη, τὰ κρυπτότατα μυστήρια καὶ τὰς λεπτοτάτας κινήσεις,

ἐν εἰκονικῇ μὲν δμοιότητι, ἀλλὰ συγχρόνως εἰς ιδενικὴν εὐγένειαν ἀνάσων αὐτὰ, καὶ ἐκ τοῦ ἡθικοῦ κόσμου νὰ ἀνθολογήσῃ ὅ, τι κάλλιστον, ὅ, τι ὑψηλότατο καὶ ὅ, τι περιπαθέστατον· ὅφελεις νὰ συναρμολογήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ του πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ καλοῦ, μεταφέρων αὐτὰ ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς φύσεως εἰς τὸ κράτος τῆς τέχνης καὶ καλλύνων δι' αὐτῶν τὴν παράστασιν καὶ αὐτῶν τῶν βαναύσων καὶ αἰσχρῶν καὶ κακῶν· διότι, περιστανόμενα ὑπὸ τῆς τέχνης πρόσωπα καθ' ἐκυτὰ στήματα, ἢ βαναύσα καὶ χυδεῖς καὶ εἰδίσθη, ἢ ἔργα ἀνήθικα καὶ φρικώδη, ἀτιναὶ οὐ μόνον δὲν ἀγαπᾶ, ἀλλ' οὔτε καν ἀνέχεται ἐν τῇ φύσει ἢ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ δρκτις τῶν ἀνθρώπων, ἢ ιδίουσι καὶ ήθικοποιοῦσι τὸν θεατὴν. "Η θέα, ἐπὶ περιχρείγματι, ἀπλοῦ ἀλιέως ἢ ἀχθοφόρου ἢ ἐπικίτου εἴναι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδιάφορος, ὁ χαρκατήρ τοῦ τυράννου, τοῦ προδότου, τοῦ βαποριτοῦ, δόφνος τῶν τέκνων, τὰ φρικωδέστερα συμβάντα τῆς κοινωνίας ἢ τις ἴστορίας, δρῶμενα μὲν ἐν τῇ κοινωνίᾳ προξενοῦσιν ἀποστροφὴν καὶ φρίκην, παριστάνεντα δὲ ὑπὸ τῆς τέχνης θέλγουσι καὶ ηδύνουσι καὶ ήθικοποιοῦσι, διότι πᾶν αἰσχρὸν μεταμορφεῖ τὸ καλὸν τῆς τέχνης, ἢ τις, διὰ μαστηριώδους τινὸς ἐνεργείας, εἰσάγει τὸ καλὸν εἰς αὐτὸν τὸ αἰσχρὸν, τὴν τάξιν εἰς τὴν ἀταξίαν, τὸ ἀγκόνιον εἰς τὸν κακὸν καὶ οὕτω καθεξῆς.

"Αν, φερ' εἰπεῖν, μελετήσῃ τις καλῶς τὴν τρίτην πρᾶξιν τῆς Μπυνικουσίνης, θὰ ἰδῃ ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνδὸς Ὁ Θωμανοῦ, γεννηθέντος ἐκ πατρὸς αἵμοδόρου καὶ σκληροῦ, εἰσέδυ φλὸδες ἔρωτος, καταστήσασα αὐτὸν ἀπὸ αἰσχροῦ καλὸν, ἀπὸ ὀμοῦ ἡμερον. Καὶ θέλεπομεν αὐτὸν δακρύοντα ἐνώπιον τῆς ὑπὸ αὐτοῦ λατρευομένης καὶ ἀπόφρεσιν ἔχοντα νὰ θυσιάσῃ πᾶν αἰσθημα, ἔνεκα τοῦ φλογεροῦ αὐτοῦ ἔρωτος· θέλεπομεν αὐτὸν ὑπισχούμενον αὐτῇ, διὰ τῆς φυγῆς, τὴν ἐπὶ γῆς εὐ-

τυχῇ ἀποκατάστασιν αὐτῇς, τοῦθ' ὅπερ, τὸ καθ' ἡμᾶς, δέον νὰ ἡ τὸ μόνον μέλημα, ἡ μόνη μέριμνα παντὸς ἐπὶ τῆς γῆς δικαιοῦντος. Ἀλλ' ἡ 'Ελένη Μουρούζη τὰ πάντα ἀποθέλλει· δμολογεῖ μὲν καὶ αὐτὴ τὸν ἔρωτά της, ἀναψυέντα κατὰ πρῶτον ἐξ αἰσθήματος εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ἀχμέτ, καθὼς σώσαντα τὴν ζωὴν της καὶ ὡς οὐδὲν λογισάμενον τὴν ἔκστον πρὸς σωτηρίαν της, ἀλλ' οὐχ ἡ τον ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὴν κατίρ τοῦ ἔρωτοῦ της, καθόσον, ὡς αὐτὴ αὗτη λέγει: Ἄλλον γάμον ποθεὶ ἡ πεπονημένη ψυχή μου, τὸν γάμον ἐκεῖνον, δστις θά ἔχῃ νύμφην τὴν 'Ελλάδα, ἀρραβώνα τὴν ἐλευθερίαν καὶ στέφανον τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ! " Ἀλλὰ γαμιθρὸν; . . . "Ισως δὲ κ. 'Ανδρικόπουλος θὰ ἐνόμισε περιττὸν ν' ἀναφέρῃ αὐτὸν, ἀρρού ως τοιούτον, πιστεύομεν, θὰ ἐννοοῇ τὸν θρόνον ἢ τὸν βασιλέα. Καὶ ἀρνεῖται ἡ 'Ελένη τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ῥωτικῶν αὐτῆς διέρων, διότι δὲ ἔρως τῆς Πατρίδος. ὡς λέγει, εἴναι καθῆκον παντὸς ἄλλου ὑπέρτερον, καὶ διότι ὕφειλε νὰ ἰδῃ ἐκ δικούμενον, τὸ ἀδίκως χυθὲν αἷμα τοῦ οἴκου της! Καὶ ἐννοοῦμεν μὲν καὶ ἡμεῖς ὅτι δὲ πρὸς τὴν Πατρίδα ἔρως εἴναι καθῆκον παντὸς ἄλλου ὑπέρτερον, ἀλλ' οὐχὶ ἐν τισι περιστάσεσι καὶ αἰσθημα παντὸς ἄλλου σφοδρότερον· διότι τὸ αἰσθημα δεικνύει μὲν πολλάκις ἀγκόθην προαιρεσιν ἢ συμπάθειαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κρίσιν ὅγια. Καὶ τοιαῦτα χαρακτηριστικὰ παρέχει ήμιν δὲ ἀγνὸς ἔρως. Χάριν αὐτοῦ πολλάκις παρασύρομεθα εἰς πρᾶξις μὴ ἀρμοζόντας εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, διαπράττοντας αὐτάς οὐχὶ δι' ἄλλο εἰμὴ δπως ἰδωμεν ἐκπιπρουμένους τοὺς ἵερωτέρους τῆς καρδίας μας πόθους. Καὶ δεν ἀμφιβίλλομεν ὅτι ἀδύνατον νὰ μὴ πάλλῃ ἡ καρδία παντὸς φιλοπάτριδος, δπόταν ἡ πατρὶς αὐτοῦ δυστυχῆ ἢ στενάζη ὑπὸ τὸ έρως σκληρῶν ἀλύσεων. "Οταν ὅμως γνωρίζῃ, ὡς ἡ 'Ελένη, ὅτι τὸ αἷμα αὐ-

τοῦ καὶ χυνόμενον οὐδὲν θὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα του, ἢ ὅτι, φεύγων, ἐγκατατείσειπε ἡρωας ἀτρομήτους καὶ γενναῖους, ἵκανοὺς δπως ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα του ἢ δπως ἐκδικήσωσι τὸ ἀδίκιας χυθὲν αἴμα τοῦ οἴκου του διατί νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὰς δρμάς τῆς καρδίας του καὶ νὰ μὴ εἰξῇ ἐνταῦθα τὴν μὴ ὕγια κρίσιν, δποίαν δεικνύει τὸ αἰσθημα; Διατί, προκειμένου μάλιστα περὶ γυναικός, τρυφερώτεραν χούσσης τὴν καρδίαν, νὰ βλέπωμεν ἐν τῇ Μιουμπουσιδίῃ ὑπερισχύον τὸ αἰσθημα τῆς πατρίδος καὶ οὐχὶ τὸ τοῦ ἔρωτος, ἀφοῦ τοῦτο τυφλώττει πολλάκις ἡμᾶς καὶ ὠθεῖ εἰς ἔργα καὶ πράξεις μὴ ἐπιδοκιμαζομένας ὑπὸ τῆς λογικῆς; Καὶ δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ἡ γνώμη μας αὗτη τυγχάνει ἄντικρυς ἀντίθετος τῆςτοῦ κ. Ἀνδρικοπούλου καὶ πολλῶν ἄλλων, διατεινομένων, ὡς καὶ ἐκείνος, ὅτι ἐν ὅρᾳ πάλης τῶν δύο τούτων αἰσθημάτων, ἡ πλάστιγξ ἀναμφιθολως θὰ κλίνῃ ὑπὲρ τοῦ πατριωτικοῦ. Ἀλλὰ τούτο οὐδὲν ἡμεῖς ἀμφισθητοῦμεν. Ποῦ δμως ἡ πάλη αὗτη ἐνταῦθα; Μή πως ἐπρόκειτο νὰ προδώσῃ τὴν πατρὸ δα της ἡ Ἐλένη χάριν τοῦ ἔρωτός της; μὴ πως ἡ φυγὴ, ἣν τῇ ἐπρότεινεν δ Ἀχμέτ, ἐδύνατο νὰ συνεπάγῃ κακάς πρὸς τὴν πατρίδα συνεπίας, ὃν ἔνεκα ἐδύνατο νὰ διαγρθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ της ἡ πάλη αὗτη ἐνταῦθα; ἢ μήπως δ Ἀχμέτ τῇ προσέφερεν ἔρωτα αἰσχρὸν καὶ ἀθέμιτον, δν αὗτη ὠφειλε ν' ἀποκρούσῃ; Οὐδὲν δὲ λων τούτων. Ἀπεναντίας δ Ἀχμέτ τῇ προσέφερεν ἔρωτα ἀγνὸν καὶ ἀδόλον, ἔνεκα τοῦ δποίου αὗτη ἐδύνατο ν' ἀναδείξῃ μίαν ἡμέραν αὐτὸν ἡρωα ἀτρόμητον, μα χόμενον ὑπέρτης ιδίας πατρίδος της καὶ φονεύοντα τοὺς δμοθρήσκους αὐτοῦ, ἐκδικουμένου οὕτω τὸ ἀδίκιας χυθὲν αἴμα τοῦ οἴκου τῆς ὑπὸ αὐτοῦ λατρευομένης συζύγου του. Καὶ τοῦτο σαφῶς ἀποδείκνυται ἐν τῇ τελευταῖᾳ πράξει, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, καθ' οὐγ, ἐνῷ δ Ἐλένη νύκτωρ εἰσέρ-

χεται εἰς τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον, δπως συμπολεμήσῃ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν της, ἔρχεται δ Ἀχμέτ σχῆμα φέρων μοναχοῦ, δπως καὶ οὔτος, καίπερ ἀπελπισθεὶς διὰ τὸν ἔρωτά το, συμπολεμήσῃ καὶ συναποθάνῃ μετ' ἐκείνης, δι' ήν ἐπελάθετο τοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν καθήκοντός του καὶ Ἐλληνος ψυχὴν περιεβλήθη. Ἀξιον δμως παρατηρήσεώς ἐστιν ἐνταῦθα, πῶς ἡ Ἐλένη, ἡς τὴν καρδίαν φλέγει ἀγνὸς πρὸς τὸν Ἀχμέτ ἔρωτας, δὲν ἀναγνωρίζει τὸν μοναχὸν καὶ μάλιστα ἐκ τῆς φ. νῆς του, δταν πρὸς αὐτὴν ἀποτείνῃ τὸν λόγον. Τούτο, πιστεύομεν, δὲν εἶναι φυσικὸν, καθόσον πᾶσα ἔρωσις καρδία καὶ ἐκ τοῦ ἐλαχίστου σημείου καὶ ἐκ τῆς ἐλαχίστης ἐνδείξεως ἀναγνωρίζει τὸ θν ἐκείνο, διὰ τὸ δποίον πάλλει σφοδρῶς. Ἀρα, δυοῖν θάτερον ἡ ἡγάπα τὸν Ἀχμέτ ἢ δὲν ἡγάπα πα αὐτὴν, ἀλλ ἀπλῶς αἰσθημα εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτὸν ἐνεργάλευσε ἐν τῇ καρδίᾳ της, ἀτε σώσαντα τὴν ζωὴν της τοῦ δεπρώτου ὑπετεθέντος δς ἀληθοῦς, ὥτειλε ν' ἀκολουθήσῃ τὰς δρμάς τῆς καρδίας της, ἀφοῦ, τοῦτο πράττουσα, δὲν προέδει τὴν πατρίδα της, οὐδὲν ἐξηρτάτο ἐκ τῆς πράξεως ταῦτης ἡ σωτηρία ἢ ἡ ἀπώλεια αὐτῆς διότι, μὴ πραττούσης τοῦτο, βλέπομεν ὑπερισχύον τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως ἢ τὸ αἰσθημα τοῦ ἔρωτος, ἐνῷ, ἀνήθελε θέσει δ ποιητὴς ἐν διαπάλη τὸ αἰσθημα τοῦ ἔρωτος καὶ τὸ αἰσθημα τῆς πατρίδος, οὐδεὶς θιελέ ποτε κατακρίνει αὐτὸν δὲν ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ὑπερισχύει τὸ τῆς πατρίδος, ἐνυπαρχούσης δμως πάντοτε, τὸ καθ' ἡμᾶς, τῆς προδοσίας ἢ ἄλλου τινὸς πρὸς τὴν πατρίδα ἐγκλήματος, ίνα μὴ ὑπερισχύσῃ τὸ τοῦ ἔρωτος. Ἀλλ ἐνταῦθα, αἰρομένων ἀπὸ τοῦ μέσου δλων τούτων, ἐπρεπε νὰ ὑπερισχύσῃ τὸ αἰσθημα τοῦ ἔρωτος, καὶ οὐχὶ τὸ χαμερπές καὶ ποταπὸν τῆς ἐκδικήσεως πάθος, δπερ, ἄλλως τε, φρονοῦμεν καὶ ἡ-

μεῖς, δέονταν τισι περιστάσεσι νὰ μπερισχύῃ, ἀλλ' οὐχὶ προκειμένου περὶ αἰσθήματος θείου καὶ ὑψηλοῦ. Ἐδύνατο δὲ καὶ Ἀνδρικόπουλος ὅπως ἀποφύγῃ τὰς ἐπικρίσεις τοῦ κοινοῦ νὰ θέσῃ ἐν δικαπάλη τὸ αἴσθημα τοῦ ἔρωτος καὶ τὸ αἴσθημα τῆς θρησκείας, νὰ προταχθῇ δηλονότι εἰς τὸν Ἀχμέτ μπὸ τῆς: Ἐλένης δὲ χρηνοτήτες τῆς θρησκείας τοῦ, διδότι κόρη εὑγενῆς καὶ ὑψηλῆς ἀνατροφῆς δὲν θὰ συνήνου ποτὲ νὰ υυμερευθῇ ἐν τοῦρκον, ή δὲ καθίσις της θὰ ἐκυμάνεται ἐπὶ πολὺ μεταξύ τῶν ἔρωτος καὶ θρησκείας: ἐπὶ τέλους δὲ, τῆς προτάσσως της μὴ γιαμένης δεκτῆς μπὸ τοῦ Ἀχμέτ, ή πλιστιγέτης ἐπρεπε νὰ κλίνῃ ὑπὲρ τῆς θρησκείας, διπέρης ήτο, ως κόρη ἐνδόξου οἰκογενείας καὶ ὑψηλῆς ἀνατροφῆς, ὥφειλε τότε ν' ἀναρρωνήσῃ.

Pera il mondo e rovini a me non cala...

Καὶ ἀν τοῦτο ἐπραττεν διποιητῆς καὶ τὴν Ἐλένην ἐπὶ μᾶλλον θὰ ἀνύψων καὶ τὸ δράμα του θὰ καθίστη ρωμαντικώτερον. Τοῦτο δύμας μὴ ποιήσαντος, ἐπρεπε νὰ μπερισχύσῃ τὸ αἴσθημα τοῦ ἔρωτος, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν. Καὶ ταῦτα γράρατες οὐδόλως ἐννοοῦμεν νὰ ἐλέγξωμεν τὸν καὶ Ἀνδρικόπουλον ἐπὶ ἀκρισίᾳ ἡώς μὴ μελετήσαντα καλῶς τοὺς κανόνας της δραματικῆς τέχνης, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκφράζομεν τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην. Τούναντίον ἄλλοι: ἡλεγχον τὸν καὶ Ἀνδρικόπουλον, ως μὴ ἀκολουθήσαντα ἐν τῇ τρίτῃ πράξει πιστᾶς τὴν ιστορίαν, μηδόλις μηδημονεύοντάν που ἡ ἐπιβεβιούσαν τὸν πρὸς τὸν Ἀχμέτ ἔρωτα τῆς Ἐλένης, ἡτις, καθὸ γόνος τῆς ἐνδόξου οἰκογενείας τοῦ Μουρούζη, τοσαῦτα παθούσης μπὸ τῶν ἀπίστων Ὁθωμανῶν, δὲν ἤθελε ποτε καταδεχθῆναι ἐν ἔρωτῃ ἐνδές Ὁθωμανοῦ. Ἀλλὰ τοιαύτη δοξασία δὲν εἶναι ἔλλογος: διότι, ἀρσοῦ ἀπαξία παραδεχθῶμεν διτεῖς διατάξεις τῆς Ἐλένης μετά τὴν καταστροφὴν διλοκλήρου τῆς οἰκογενείας της ἐσώθη ως ἐκ θεύματος ἀπὸ τῶν

χειρῶν τῶν ἀπίστων Μουσουλμάνων ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ, υἱοῦ τοῦ Βενδερλῆ, διατί η φρντασία τοῦ ποιητοῦ νὰ μη πλάσῃ τὸν ἔρωτα τοῦτον, ἔστω καὶ μή ἀληθῆ, γνωρίζοντος καλῶς διτεῖς διατάξεις τοῦ ἀνθρώπου οὐδέποτε δεσμεύεται διπὸ τοῦ γένους, τῆς καταγωγῆς, η ἔλλων κοινωνικῶν καλυμμάτων; "Ἄλλως τε, ἀν δὲν ἤθελε παρεισάξει εἰς τὸ δράμα του ὡς ἐπιστόδιον καὶ τὸν ἔρωτα τοῦτον, ἀλλιτάτως, ἤθελούει ἀπορρευθῆ διτεῖς διποιητῆς ἡκολούθης πιστῶς τὴν ιστορίαν, καθόσον εἰς τὰς τρεῖς ἔλλας πράξεις λίγιν μὲν παταριατικῶς ἐκτίθενται τὰ μπὸ τῆς Μπουμπουλίνης μπρὸς τῆς πετρόδος διαπραχθέντων, ἀλλ' οὐχ ἦτον κατὰ καθὸ διατάξεις οὐδεμίαν δραματικὴν ἀξίαν δύνανται νὰ παρέξωσιν ἡμῖν. Κατέχει ταῦτα μὲν, νομίζομεν, ἀκρούσιαν δύος καταδεξίων τοιούτων ποιητής δεν ήκολούθησε πιστῶς τὴν ιστορίαν, ἀλλὰ διεποίειλε καὶ ἡλλοιώσεις κατά τις κατήν: ἀλλ' ὠφέλησε διποιητῶς τὸν θεατήν; Οὐχί. Παρακίνησεν αὐτὸν πρὸς μημένησιν τῶν πράξεων τῶν πατέρων μας; Φέρε δὴ ἐξετάσωμεν τοῦτο.

"Ο ποιητής εἰς τέσσαρα μέρη διαιρεῖ τὸ ἔργον του. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ή Μπουμπουλίνα μετά τῶν δύο πιστωμάτων τῶν τέκνων της, ὁρά καὶ περίφορος, φέρεται ἐπὶ σκηνῆς ἐνώπιον τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς Μικούλη καὶ ἄλλων Ὑδραίων συγγενοτῶν, ἀφηγεῖται αὐτοῖς τὴν λύσσαν τῶν ἀπίστων Ὁθωμανῶν, τὸν θάνατον τοῦ τε συζύγου καὶ τῶν τέκνων της, τὴν ως ἐκ θαύματος σωτηρίαν καὶ τὴν μετά πολλῶν περὶ πετειῶν ἔχον της εἰς Ὑδραγ καὶ τέλος δρακίστεις μετ' αὐτῶν διτεῖς αἰωνίαν καὶ δισπονδον ἔχθραν θὰ ἔχωσιν αὐτὴν οἱ ἀσεβεῖς διπαδοὶ τοῦ Κορανίου, μέχρις οὗ τὸ αἷμα τοῦ συζύγου καὶ τῶν τέκνων της φέρει τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἐλλάδος! Εν τῇ πράξει ταύτη πάντα ταῦτα μετά πολλῆς τῆς φιλοπατρίας καὶ χάριτος ἐκτίθενται, ίδιως δὲ ή πρὸς

τὴν ἱερὰν καὶ ἀγίαν Ἐλευθερίαν δένησις⁹, τοῦ λάμπρου Τζαβέλλα μαρτυρεῖ καρδίαν φιλελεύθερον καὶ ὑπὸ πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἐμπνεομένην. Ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει μετά τινα μεταξὺ τῶν Ἐλλήνων διπλαρχηγῶν ἔριδα, λίαν γραφικῶτα-α περιγραφομένην, εἰσέρχεται αἴφνις δ 'Ιψηλάντης, δοτις ἐπαναφέρει τὴν εἰρήνην εἰς αὐτοὺς καὶ δ δποτος διηγεῖται αὐτοῖς τὴν περὶ τὸ Δραγασάν παντελῆ ἥτταν τῶν Ἐλληνικῶν ὅπλων. Μετὰ ταῦτα ἀπαντεῖς συναποφασίζουσι, μὴ ἔξαιρουμένης καὶ τῆς Μπουμπουΐνης τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολίτσας, ἀναγορεύσαντες δὲ ἐρχηγὸν τὸν 'Υψηλάντην, δρίσαντα ἐνὶ ἵκαστῳ τὴν θέσιν του,, ὠρκίσθησαν δτι οὐδεὶς ποτε θὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτήν Τούτων γενομένων, δ 'Υψηλάντης παραδίδει τῇ Μπουμπουλίνη καὶ συνιστᾷ αὐτῇ τὴν Ἐλένην Μουρούζη, θὴν πάντοτε μεθ' ἔσυτον ἔφερε, καὶ δόποια εἶχε παραδοθῆ εἰς τὰς χειράς του μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκογενείας της ὑπὸ τοῦ ἀνδρέσιου Καρατάσσου, εἰς οὐ τὰς χειράς εἰ, ε περέλθει ἐνῷ ὡδήγει αὐτήν δ γενναῖος Ἀχμέτ εἰς τόπους ἀσφαλεῖς καὶ ἀκινδύνους. Ἐν τῇ τρίτῃ πράξει περιγράφεται δ ἔρως τοῦ Ἀχμέτ καὶ τῆς Ἐλένης, ἐφ' οὐ κρίσεις τινὰς ἀνωτέρω ἔξεσταμεν, καὶ τέλος ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει λύεται τὸ δράμα διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπολίτσας καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πτώματος τῆς Ἐλένης αὐτοχειρίας τοῦ Ἀχμέτ.

Τοιαύτη δ πλοκὴ τοῦ δράματος, ητίς, ἔξαιρουμένης τῆς τρίτης πράξεως καὶ ἐν μέρει τῆς τετάρτης, εἶναι ἐπιτυχής. Τοῦτο μόνον παρατηροῦμεν ἐνταῦθα δτι τοῦ δράματος ἐπιγραφομένου ή Μπουμπουΐνα ή ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολίτσας, προδιαθέτει ήμᾶς δτι η Μπουμπουλίνα εἶναι ή ήρωτες τοῦ δράματος, ἐνῷ οὐδαμοῦ ἀναφαίνεται ως τοιαύτη. Ἀν δὲ ηθέλομεν εὐεθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ κ. Ἀνδρικοπόλου, ηθέλομεν ἀρκεσθῇ μόνον εἰς τὴν ἀπλου-

στάτην ἐπιγραφὴν ή ἄλωσις τῆς Τριπολίτσας. Ἀλλὰ τὸ μικρὸν τοῦτο ἐλάττωμα εἶναι κακπως συγγνωστὸν, ἀναλογίζομένου τοῦ ἀναγνώστου δτι ἐν τρισὶ κατὰ σειρὰν πράξεις τοποῦτον ζωηρὸν ἀναφαίνεται τὸ πατριωτικὸν αἰσθημα, ὃστε εἶναι ἴκινδον δπως διεγέρη τὴν ἄμιλλαν τοῦ θεατοῦ πρὸς τὰς πράξεις τῶν πατέρων μας.

Περὶ δὲ τῶν χαρακτήρων τοῦ δράματος περιττὸν ἐνταῦθα νομίζομεν νὰ διαλέθωμεν, δης μὴ προκειμένου περὶ οἰκογενειακοῦ δράματος, ἐν ᾧ διναταὶ τις νὰ ἀκριβολογήσῃ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ μὲν ἢ τοῦ δὲ κακούργου ἢ ἐπὶ τῶν τυχῶν ψυχῆς εὐγενοῦς καὶ τρυφερᾶς. Ἀρκούμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν δλίγα τινὰ εἰσέτι ως πρὸς τὴν λύσιν τοῦ δράματος, ητις, φρονοῦμεν, δὲν εἶναι ἐπιτυχής καὶ τοιαύτη ὁφείλει νὰ ἦ, ἀφοῦ καὶ ἡ ὑφὴ καὶ ἡ πλοκὴ καὶ ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ἐρωτικοῦ ἐπεισοδίου, ὅπερ ἐν τῇ τρίτῃ πράξει παρεισάγει δ ποιητής, θεωροῦνται ἀνεπιτυχεῖς. Τότε μόνον, τὸ καθ' ἥμᾶς, θὰ ἦτο ἐπιτυχής ἡ λύσις τοῦ δράματος ἀν, μετὰ τὴν παντελῆ νίκην τῶν Ἐλληνικῶν ὅπλων καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπολίτσας, ἐφέρετο ἐπὶ σκηνῆς πεφονευμένος δ ὡρδὸς, δ ὄγριος Κεχαγίας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου, δ ἀμείλικτος Μουστάμπεης, εἰς τὸ πρώτωπον τοῦ δποτού δ θεατὴς ἐπρεπε νὰ ἰδῃ τιμωρουμένην τὴν κακίαν, εἰς δὲ τὸ τοῦ Ἀχμέτ, εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ δποτού δλως ἀλλοία λύσις ἡρμοζε, τὴν ἀρετὴν θριαμβεύουσαν καὶ νικῶσαν. Δὲν ἐπρεπε ποτε δ ποιητής νὰ φέρῃ ἐπὶ σκηνῆς θυήσκουσαν τὴν Ἐλένην καὶ εἰπὲ τοῦ πτώματος αὐτῆς αὐτοκτονοῦντα τὸν ἐνάρετον, τὸν πλήρη γενναίων αἰσθημάτων Ἀχμέτ διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀν δὲν ἦτο ἐνάρετος, ἀν δὲν εἶχε καρδίαν εὐγενῆ καὶ ὑπὸ γενναίων καὶ ὑψηλῶν αἰσθημάτων ἐμφορουμένην, ἀναμφισβλως δ 'Ἐλένη, δ ἐμπιστευμένης αὐτῷ ἐπὶ μαχρὸν τὴν τι-

μήν της, θὰ ἡτιμάζετο καὶ θὰ ἔγκαττελείπετο ἔρημος, οὐδένα προστάτην ἐπει τῆς γῆς ἔ ουσα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συμπατριωτῶν της περιφρονούν· ἔνη. Ἀλλὰ πεναντίας, θέλεπομεν αὐτὸν τάναντία πράττοντα. Ποῦ λοιπόν ἡ ἀρετὴ θριαμβεύουσα; Ποία ἡ κατὰ τοὺς δραματικοὺς κανόνας, κατὰ τὸν δρόδο λόγου καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀξιώσεις ἀμοιβή του διὰ τὰ ὑπὲρ τῆς Ἐλένης τοσαῦτα ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθέντα; Εἶναι ἀρά γε δρθὸν, εἰναι καλὸν νὰ διέπωμεν τὴν Ἐλένην πίπτουσαν ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Τριπολιτσᾶς, τὸν δὲ ἐνάρετον ἐκεῖνον νέον αὐτοκτονοῦν: ἐπὶ τοῦ πτώματός της, ὅπως οὕτω διὰ τῆς πράξεώς του ταύτης ἐπισφραγίσῃ δῆθεν τὸν ἔρωτά του; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς τρεῖς ταύτας ἔρωτήσεις μας ἀς ἐννοήσῃ οἴκοθεν ὁ ἀναγνώστης. 'Ο αγροκριτος ὡνόμαζε π.ιεο.εξια τα πάρτα λεγειν ἡμεις δὲ προσθέτομεν καὶ οἴστιν διότι, λέγοντες πάντα, ἐκλαυθάνομεν τὸν ἀναγνώστην εὐήθη καὶ ἀνίκανον νὰ ἐννοήσῃ οἴκοθεν καὶ τὰ ἀπλούστερα.

Δέδοντες ηδη πέρας εἰς τὴν Βιβλιοκρισίαν μας ταύτην, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐπαινέσωμεν δημοσίᾳ τὸν φίλον κ. Ανδρικόπουλον διὰ τοὺς ἀτρύτους κόπους, οὓς κατέβαλε διὰ τὴν Μπουμπουλιάρα ἀν δὲ ἐν τῇ παρουση Βιβλιοκρισίᾳ κατεδείξαμεν καὶ τινα ἐλαττώματα αὐτῆς ἀναπόφευκτα ἀλλως τε παντὶ νεωτέρῳ δραματικῷ ποιητῇ, ἀτε ἀποδυομένῳ εἰς τὸ δυσκολώτερον τῆς φιλολογίας εἶδος, ταῦτα οὐχ ἦτ τον οὐκ εἰσὶν ἵκανὰ ὅπως ἐπισκιάσωσι καὶ τὰς καλλονὰς, αἵτινες περικοσμούσιν αὐτήν διὸ ἀδιστοκτῶς συνιστῶμεν καὶ αὖθις παντὶ φιλοπάτριδι τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Μπουμπουλιάρης διὰ τὰ πατριωτικά της αἰσθήματα, πολλῷ δὲ μᾶλλον διὰ τὰς πολυτιμωτάτας αὐτῆς ιστορικὰς σημιώσεις, ἀς τινας ἔ ποιητής ἐν τέλει τεῦ Βιβλίου του παραχέτει.

ΣΠΥΡ. ΤΖΑΝΟΤΗΣ.

ΙΩΒΙΔΙΟΣ ΔΗΜΙΟΥ

'Ο δήμος κομποτείας τινὸς τῆς ἀρχαίας Ἀλβιδίνης ἐπανηγύριζεν ἐσχάτως τὴν 25ην ἐπετηρίδα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σταδίου του. Φαιδρὸς διηγημορις συγενῶν τε καὶ φίλων παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ εὐδαίμονος Νικαλλίλου τὸ συμπίσιον προέβη μέχρι του καιτανιστοῦ· τὰ εὐθιμότερα καὶ μᾶλλον παράδοξα φληναρήματα ἀντηλλάσσοντο μεταξὺ τῶν συνδαιτιυμόνων ὅτι αἰφνης ἡ ὑπηρέτρια ἥλθεν ἀνγέλλουσατι τοεῖς ἄνθρωποι καλῶς ἐνδεδυμένοι καὶ κόσμιοι κατὰ τὸ ἔξωτερικὸν περιέμενον εἰς τὸν πρῶτον ὅροφον, μὴ θελήσαντες ν' ἀνακοινώσωσιν αὐτῇ τὰ δύναματά των. Αὕτη δὲν ἥδυνατο ἐπακριθῶς νὰ δρίσῃ ἐκ τίνος μέρους οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἶχον εἰσέλθει εἰς τὴν οἰκίαν, εὑροῦσα αὐτοὺς εἰς τὴν πρῶτην θαυμίδα τῆς κλίμακος.

Εἰς τὴν ἀγγελίαν ταύτην ἡ διμήνιρις ἐγείρεται ἐν σώματι ὅπως διευκρινήσῃ τὸ μυστήριον τοῦτο· καταβαίνει εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ εὐρίσκει τρεῖς κυρίους, ἢ αν διακεκριμένους κατὰ τὸ φρινόμενον, οἵτινες παρουσιάζουσι τῷ δημιῳ μικρὸν ἐξ ἀργύρου ἀγγόνην θυμυκσίως ἐπεξειργασμένην, καὶ οἴποτε εἰνουσιν αὐτῷ τοὺς ἀκολούθους λόγους, οὓς αὐτολεξεῖ ἀναφέρομεν.

«Κύριε! τὸ πολυάριθμον σωματεῖον τῶν κλεπτῶν καὶ βαλαντιοτόμων ἀγέθηκεν ήμεν τὴν ἐπίτιμον ἐντολὴν νὰ προσενέγκωμεν ὑμῶν, κατὰ τὴν αἰσίαν ταύτην ἡμέραν, τὰς ἀκραιφνεστέρας ἡμῶν προσρήσεις. "Εστε Βέβαιος ὅτι οὐδέποτε θέλομεν λησμονήσει τὴν δεξιότητα καὶ φιλανθρωπίαν, μεθ' ὧν ἐκτελεῖτε τὰ δύσκολα καὶ ἀρράδυμῶν καθήκοντας· εἰναι ὄντως ἀδύνατον νὰ ἔχῃ τις χειρα μᾶλλον ἐλαφρὸν καὶ καρδίαν εὐαισθητοτέραν· ήμεις ἔβραχύνατε τὰς στιγμὰς τῆς ἀγωνίας ἐκείνων ἐκ τῶν

φίλων μας, οὓς ἔσχομεν τὸ δυστύχημα
γ' ἀπολέσωμεν· διὰ τοῦτο ὑμεῖς ἀπε-
κτήσατε τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν καὶ
τὴν μέχρι θανάτου εὐγνωμοσύνην μας·
ώς ἐλάχιστον δὲ τεκμήριον τῆς πρὸς
ὑμᾶς ὑπολήψεως σᾶς προσφέρομεν τὸ
κόσμημα τοῦτο.»

Πρὸς τὴν φιλόφρονα ταύτην
προσφόρνησι διπάλληλος ἔκπληκτος, ἢ
μη δὲ κατισυγκεκινημένος ἀπεκρίνατο με-
τὰ φωνῆς περιπαθοῦς τὰ ἔξης.

«Σεβαστοὶ κύριοι! 'Η συγκίνησις μοὶ
ἀπαγορεύει τὴν εὐχαρίστησιν, τοῦ νὰ ἐκ-
δηλώσω ὑμῖν, ὡς ἐπειδύμουν, ἀπεταν
τὴν εὐγνωμοσύνην μου. Γίνετε οἱ δι-
ημητῆρες μου παρὰ τοῖς ἀξιοτίμοις ὑ-
μῶν συναδέλφοις καὶ εἰπετε αὐτοῖς δι-
πόσον συγκινοῦμαι ἐπὶ τῇ ἡγεθῇ μνή-
μῃ, ἣν περὶ ἐμοῦ διεκτηροῦσιν. Οὐδέπο-
τε θέλω λησμονήσει τὰ πρὸς τοὺς ὅμοί-
νις μου καθήκοντα, μέλιστα ἐν τῷ μέλ-
λοντι θέλω καταβάλλει πάσχεν προσ-
πάθειαν, δπως τειπερδεύω μετὰ τῆς
μεγαλητέρας ταχύτητος καὶ ἀνασκο-
πῆς τοὺς κυρίους ἑκείνους τῆς ἴσχυρᾶς
ὑμῶν κοινότητος, οὓς δι νόμος θέλει πα-
ραδώσει εἰς τὰς χεῖράς μου· ἔστι δὲ λ-
ιδικιτέρως βέβαιοι, ἀξιότιμοι κύριοι, ὅτι
θέλω ἐγχαράξει καλῶς ἐν τῇ μνήμῃ
μου τὰ χρηστηριστικὰ ὑμῶν καὶ ὅτι,
ὅταν ἔλθῃ ἡ σειρά σας, θέλω, κατὰ κα-
θηκον, ἐνεργήσει εἰς τρόπον ὡστε ὑμεῖς
δὲν θὰ δυνασθε νὰ μοὶ ἀποτείνητε τὸ
παραμικρὸν παράπονον.»

'Ακολούθως ἐκδύσισαν οἶνον, ἔπιον καὶ
ἱ συγκινητικὴ σκηνὴ ἔληξεν, ἀποχω-
ρησάντων τῶν ἀπεσταλμένων, οἵτινες ἐ-
ζητήσαντο τὴν ἄδειαν, ἥτις τοῖς παρεχει
ρίθη, ἵνα ἀναχωρήτωσιν, ὡς εἰσῆλθον,
δῆλ. διὰ τοῦ παραθύρου, ἵνα μὴ πα-
ραβῶσι τοὺς θεσμοὺς τοῦ εἰς δι ἀνη-
κον σωματείου, τοῦ ἀπαγορεύοντος αὐ-
τοῖς νὰ εἰσέρχωνται εἰς οἶνόν τινα
διὰ τῆς θύρας.

"Οτε δὲ ή διμήγυρις, φαιδρυνθεῖσα ύ-
πο τοῦ εὐχαρίστου τοῦτο συμβάντος,
ἀνέβη καὶ πάλιν εἰς τὸν πρῶτον ὅρο-

φον ἵνα συνεχίσῃ τὴν εὔθυμιαν, εὗρε
τὸν αἴθουσαν γυμνωθεῖσαν τῶν ὅσων
αὕτη περιεῖχε παροψίδες, ἀλατοδο-
χεῖα, φιάλαι, κηροπήγια, τεχνουργή-
ματα ὅλα ἐξηφανίσθησαν Δέν ἔμεινε πλέ-
ον οὐδὲ μία δόδοντογλυφίς — Ἀξιότιμοι
τινες συνάδελφοι τῶν ἄνω μνησθέντων
κυρίων εἰχον ὠφεληθῇ τοῦ κατὰ τὰς προ-
σφωνήσεις δαπανηθέντος ἔχρονου.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ALLA SIGNORA A. E.

*In occasione della nascita ed istanta-
nea morte d'un suo bambino.*

(poesia di ANDR. MARZOCCHI)

No, non plorar quell' angelo,
Non lo nomar figliuolo ;
Mentre scorrea l' Empireo
Co' suoi compagni a volo,
D al suo cammin svianto
Fr a nubi avviluppato,
Sul grembo tuo posò.

Ma poi che il Nume avvidesì
Che un labbro era silente,
E noverati gli angiolì
Non vi trovò l' assente,
Da questo nostro esiglio
Il suo diletto figlio
A sè vicin chiamò.

(trad. dal greco)

Σ. Ζ. Α. Εὐχαρίστος καταχωρίζουμεν τὴν ἄνισθι
δημοσιεύσαν ἐν τῇ καλιτεχνικῇ ἐφημερίδι τῆς
Κερκύρας «Eco dei Teatri» ἰταλικὴν μετάφρασιν
τοῦ γνωστοῦ ἔλεγειον τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου
Κ. Ἀγαθού Μαρτζώκη, τετράκις μέχρι τοῦδε ἀγα-
θημοσιεύθέντος ἐν ταῖς σπουδαιστέραις ἐφημερίδες
καὶ περιεδικοῖς τῆς πρωτευούσης.